

פנינים מאירים

הארות ופנינים ממשנת רבותינו - על הדף היומי

גליון 7

פרשת משפטים

ברכות מ"ד - נ

מדוע הח"ח גער בחלום על הגר"א לופיאן?

לאחר שנרגעו הרוחות, פנה אל המסובים ואמר: אספר לכם מה שאירע עימי כשהתארחתי אצל החפץ חיים, הוא כיבד אותי בכוס תה, וכשהבחין שאני מהסס אם לברך על התה, יעץ לי לאכול מעט מהעוגה בתחילת שתית התה, וכן מעט בסוף שתית התה, וכך אפטור אותה כמו בפת בספק דברים הבאים מחמת הסעודה.

הדברים פגעו כרעם ביום בהיר - גם כי אין זכר לדין זה במשנה ברורה, וגם מצד שעצם הסברא הזו מאוד מחודשת, אבל הגרא"ל חזר לשתיקתו, ולא היה ניתן להציל ממנו יותר לא דבר ולא חצי דבר.

לאחר כשש או שבע שנים - הזדמן אחד מהנוכחים בסעודה ההיא לכפר חסידים, וכשהיה אצל הגרא"ל אמר לו בזה הלשון: ראיתי את הח"ח בחלום הלילה, וחזא בי בישות [כלומר הזעיק לי פנים] ויאמר אלי 'למה אתם אומרים בשמי הלכות? וסיים הגרא"ל ואמר: אני חושב שכוונתו היתה על ההלכה שאמרתי לכם בסוכה עם העוגה והתה...

[לב אליהו - הקדמה]

זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה. [מד.]

באחת השנים כשבני הישיבה היו מסובים בסוכתו של הגאון **רבי אליהו לופיאן** צוק"ל פתח אחד המסובים וברך [בדווקא] בקול ברכת 'שהכל' על כוס תה, ואח"כ בירך ברכת 'מזונות' על העוגה.

הדבר עורר רעש גדול - וכולם התפלאו מדוע הוא הפך את הסדר, שהרי ברכת מזונות קודמת לברכת שהכל? הלה הסביר שיש לו ספק האם התה טפל לעוגה ואינו צריך לברך עליו, ומבואר במשנ"ב שבמקרה מסוג זה [ספק טפל] יקדים ברכת שהכל, כדי לצאת מידי ספק.

כמובן וכרגיל במסיבה של ת"ח - החל ויכוח ער, האם תה טפל לעוגה, או לאו, ויש שציידו שהדין תלוי בשותה עצמו האם הוא תאב לשותות וכו' וכו', אך הגרא"ל כדרכו בקודש לא השתתף בויכוח, ושתק.

להודות על 'צורת ההגשה'

גם קליפה מרהיבה ביופיה בצבע זהוב, שהיא קלה לקילוף, והפרי עצמו מחולק לפלחים פלחים מסודרים באופן קל להפרדה ונקי לאכילה.

וסיכם שהקב"ה מגיש לנו את האוכל כמו בבית מלון מפואר, עם כלי הגשה נאים ברוב פאר הדר יופי ונקיון.

אחרי שמתבוננים כך על מעשי ה' ונפלאותיו, מובן היטיב הלשון שמשא תיקן להודות בברכת המזון - 'בחן', שאנו לא מודים רק על המאכלים, אלא גם על **'צורת ההגשה'** שכל מין ומין מוגש לנו בשיא ההידור האפשרי, מבחוץ הם מרהיבי עין, ומבפנים בריאים טעימים ונעימים.

מוסיף הגרש"י שניתן להוסיף בכונת הענין שהרי משה תיקן את הברכה על המן, שהמן היה יורד גם כן באופן מכובד, באריזה נאה של טל מעליו וטל מתחתיו.

הבחנתו הדקה של החזו"א

היינו דאמרי אינשי: בוצין בוצין מקטפיה ידע.

מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א אמר, כי **חזון איש** הכיר בן אדם בזמן קצר מאוד. פעם היה אצלו הגאון רבי משה סולוביציק זצוק"ל, והחזו"א התפעל ממנו, אבל לא ידע מיהו, אח"כ שאל את אימי מיהו זה שהיה כאן? ואמרה לו שזה נכד של הגר"ח מבריסק, הגיב החזו"א עתה אני מבין...

עוד סיפר מרן הגר"ח על הבחנתו הדקה של החזו"א, שפעם הראו לו תאומים בבי שבוע ימים, והצביע על אחד מהם ואמר: לו יש ראש חריף! [הגר"ח סירב לומר מי היו התאומים הללו]

[מאחורי הפרגוד]

אמר רב נחמן משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן. [מ"ח:]

המטבע של הברכה שמרע"ה תיקן לישראל הוא 'הזן את העולם כולו בחן בחסד וברחמים', כשמדובר על מזון מובן מאוד הלשון 'בחסד וברחמים', אבל מהו הביטוי 'בחן' שייך לאוכל?

מספר הגאון **רבי שמואל יעקב בורשטיין** צוק"ל שזכה להתארח באחת מלילות השבת [בחורף היתשכ"ו] בביתו של הגאון **רבי יחזקאל סרנא** צוק"ל והוא כיבד אותו בפרי הנקרא 'מנדרינה'.

תוך כדי שהגרש"י אכל, החל הגר"י להאריך לפרט לפניו את נפלאות ה' שמתגלות בפרי הזה, שמלבד טעמו הטוב והערב, והתועלת הבריאותית שבו, יש לו

היכן מוזכרים הרוגי ביתר בברכת הטוב והמיטיב?

אדם מודה לה' על האוכל, לא די שיוודה על מה שאכל, וצריך להרחיב את המבט שלו ולהודות על כל החסדים שה' עשה ועושה, אתו ועם כולם.

הנה בתקופת החורבן כשהיו צרות רבות, היה יותר קשה להרגיש את התחושה הנדרשת של הכרת הטוב לבורא. ברגע שזכו להארה משמים, כשראו את הניסים עם הרוגי ביתר - שלא הסריחו ושניתנו לקבורה - מיד נצלו את ההזדמנות לעורר אותנו, שה' הטוב - שהטיב ומיטב לנו תמיד, הוא ייטיב לנו גם הלאה - ולעולם אל יחסרנו.

אבל לא הזכירו את הרוגי ביתר במפורש, כי אדרבא הנושא היה להודות תמיד לה' על כל חסדיו! ולא רק נס מסויים.

הטוב והמיטיב ביבנה תקנה כנגד הרוגי ביתר דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמיטיב הטוב שלא הסריחו והמיטיב שניתנו לקבורה. [מ"ח:]

ולכאורה צריך להבין מהו הקשר של הרוגי ביתר לברכת המזון? ועוד היכן מוזכרים בברכה זו הרוגי ביתר?

הגאון **רבי יצחק פנחס גולדווסר** שליט"א כתב בספרו [תפוחי זהב] שאמנם באמת הרוגי ביתר אינם מוזכרים במפורש בברכה זו, ומביא ששמע מהגאון **רבי גדליה נדל** צוק"ל הסבר לתקנת ברכת הטוב והמיטיב בשם **החזון איש**, שהענין הוא שכאשר

מצוות 'לא תסור' - היא עשיית רצון ה'!

לכתוב דבר במפורש מסתבר שזה יותר חמור, וכאשר הדין רק נרמז, או אפילו רק נמסר לחכמים לגלותו, יש בו צדדים להקל כגון בספיקות.

ובאמת כולם מרועה אחד ניתנו - שסיבת חיוב כל המצוות כולם, שכל נברא חייב לקיים את רצון הבורא! וממילא גם קטן חייב להכיר בטובתו של מקום, ולעשות רצונו בלבב שלם, והמחויבות שלנו לקיימם שווה בכלום.

ומטעם זה מצינו גזירות חכמים עוד לפני מתן תורה, בבי"ד של שם, וגם משה רע"ה הוסיף יום מדעתו בגי' ימי ההגבלה, אף שעדיין לא נצטוו ב'לא תסור', כיון שקיום ציווי חכמינו אינו קיום 'רצון חכמים' אלא הוא קיום רצון ה'.

[קונטרס דברי סופרים]

קטן היודע למי מברכין מזמנין. [מ.ח.]

הראשונים נחלקו מהו החיוב של קטן במצוות דרבנן, האם רק אביו של הקטן חייב מדין חינוך [שיטת רש"י], או שהקטן עצמו מחויב בקיום המצווה.

וצריך להבין איך ניתן לחייב את הקטן, הרי כל זמן שהוא לא הגיע לגיל חיוב, התורה לא חייבה אותו במצוות 'לא תסור'!

מסביר הגאון **רבי אלחנן בונים וסרמן** הי"ד שהמצוות והגזרות שחז"ל ציוונו הם דברים שחייבים לעשות כי הם רצון ה', וחז"ל רק גילו לנו מהו רצון ה'.

והחילוקים שמצינו בדרגת החומרה בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן, הם רק מפני שכאשר רואים שהתורה האריכה

ברכת המזון על מן

באכילת המן, משמע שהמן אינו נחשב למאכל מחמשת מיני דגן, וא"כ איך אפשר לברך עליו ברכת המזון?

מתרץ הגאון **רבי אברהם גניחובסקי** זצוק"ל שאולי באמת המן נחשב לאחד מחמשת מיני דגן, והסיבה שלא היו יוצאים בו ידי חובה בפסח, היא רק בגלל שאינו יכול לבוא לידי חימוץ, ורק דבר שיכול להיות חמץ כשר לאכילת מצה.

אמר רב נחמן משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן. [מ"ח:]

הנה משה רבינו ע"ה תיקן את ברכת המזון על אכילת המן [ראה חז"ל או"ח סכ"ח], ולכאורה קשה מדברי הריטב"א [בקידושין דל"ח] שבפסח בני ישראל לא היו יוצאים ידי חובת מצה

למה משה לא הזכיר ברית ותורה

ולא רק עם ה' הנשאים על כנפי נשרים - ניזונים בחמלתו, אלא הבורא זן את כל העולם כולו בטובו! מקרני ראמים ועד ביצי כינים, ומשביע לכל חי מזון, ועל כל מוצא פי יחיה האדם.

רק אחרי שנכנסו לארץ, והחלו לעבוד את האדמה, להוציא לחם מהארץ, ולקיים י' מצוות עד שהפרוסה באה לפנינו, תיקן יהושע ברכה מיוחדת - שבה מפורט החסדים המיוחדים שה' עושה עם עמו ישראל, להודות על הארץ שמוציאה מזון.

על הארץ ועל המזון - ארץ דמפקא מזון. על הארץ ועל הפירות - ארץ דמפקא פירות. [מ"ט]

הנה ההודאה על הפדות ממצרים ברית ותורה, מוזכרת רק בברכה שניה, וצריך להבין מדוע ההודאה על הדברים הללו אינם מוזכרים בברכה ראשונה שתיקן משה, אפילו שהם כבר היו שייכים בימיו?

מסביר הגאון **רבי אייזיק שר** זצוק"ל שמשם רבנו תיקן את ברכת הזן על המן, שהיה מזון ניסי, ואכילת המן היוותה מסר לבני ישראל שכל המזון הטבעי המצוי בכל העולם - גם הוא אינו מזין אלא רק מכח ממאמר פי ה'.

אחריות על כלל ישראל

אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל. [מ"ט:]

הנפש החיים [בסוף שער ב', בהגהה] מבאר את דברי האריז"ל שכתב לקבל על עצמו קודם התפילה מצוות 'ואהבת לרעך כמוך', ע"פ מש"כ [בפע"ח] שע"י כך השכינה נכללת מכולם. וביאר הגאון **רבי ישראל אליהו וינטרוב** זצוק"ל שלא מדובר כאן רק על תוספת זכויות לקבלת התפילה, אלא שזו 'צורת התפילה' - שצריך להיות מוכן להתערב עם הציבור ע"י קיום מצוות ואהבת, וזה השלמות של התפילה. [יראת חיים]

מפורסמים דברי הגאון **רבי ישראל סלנטר** זצוק"ל בנוגע להשפעה של כל חיזוק של כל יהודי בכל מקום שהוא - על כל העולם, 'כשהפרוש באישישוק מתחזק בלימוד - בעל בית בוורשא סוגר את חנותו מוקדם יותר בערש"ק, וסטודנט בפריז נזהר ממאכלות אסורות'.

אך פחות מפורסמים דבריו של הגאון **רבי אליהו אליעזר דסלר** זצוק"ל שאומר שכל ההשפעה היא רק כאשר המתחזק מרגיש בפנימיותו שייכות וצירוף אל כלל ישראל, ואוהבם ורוצה בתיקונם [וראה מש"כ על מה שמכונה 'טלפתיה'].

אבל כשאנו מרגיש שייכות ואחריות לכלל ישראל, ולא אכפת לו ממה שקורה עם יהודים אחרים, הרי הוא נשאר יחיד, והשפעתו מוגבלת. [מכתב מאליהו ח"ה]

פרשת משפטים

וַיִּקְחוּ מִשָּׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרְקוּ עַל הָעַם וַיֹּאמֶר הָנֵה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

הנה על דברי רבי זירא א"ר יוחנן - לעולם אינו גר עד שימול ויטבול [מ"ז:]. פירש רש"י שדין זה נלמד בגמרא [יבמות מ"ו:] מהפסוק הזה - 'ויקח משה את הדם ויזרוק על העם' ואין הזאה בלא טבילה.

ומדוע היו צריכים את ההזאה הזו? [ראה ברש"י שהדם נחלק לשני חלקים שווים ע"י סו].

מסביר הגאון **רבי שמשון רפאל הירש** זצוק"ל שה' רצה ללמד אותנו שהוא נוהג איתנו בדרך של מידה כנגד מידה, וככל שאנו מתאמצים ומקריבים את הרצונות שלנו עבורו, כך הוא חוזר ומשפיעה עלינו כל טוב.

וה' הראה לנו כאן יסוד של הדדיות - אל מול 'ספר הברית' שמכיל את הדרישות של ה' מעמו, מוצב 'דם הברית' - אשר הוצה על העם שממלא את רצון ה', ומסמל את ברכת ה', שאנו רשאים לצפות לה תמורת התמסרותנו אליו.

לתגובות הערות והארות וכן לקבלת הגיליון במייל

ניתן לפנות: peninim88@gmail.com

הפנינים מלוקטים ונערכים בשינויי עריכה וקיצור נדרשים